

Ἡ θεανδρική ἐνέργεια
ὡς τετμημένη καύση καὶ κεκαυμένη τομή.
Τὰ παραδείγματα στὴ Χριστολογία τοῦ Ἁγίου
Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ

Ἀχιλλέα Δελλόπουλου*

Εἶναι γεγονός ἀναντίρρητο ὅτι τὰ παραδείγματα στὴ σκέψη τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας παίζουν πολὺ σημαντικό ρόλο στὴν προσπάθεια καταγραφῆς τῶν ἐμπειριῶν τῆς ἀποκάλυψης τοῦ Θεοῦ¹. Ἔτσι τὸ τριαδολογικὸ ἀλλὰ καὶ τὸ χριστολογικὸ δόγμα, τὸ πῶς δηλαδὴ ὁ εἷς Θεὸς κατὰ τὴν οὐσία του εἶναι τρισὸς κατὰ τὶς ὑποστάσεις καὶ πῶς ὁ Χριστὸς εἶναι εἷς ἐν δύο φύσεσιν, γίνονται ἀντιληπτὰ χάρις στὸν ὑποδειγματικὸ τρόπο χρήσεως ἀναλογικῶν παραδειγμάτων ἀπὸ τὴν κτίση καὶ τὴν ἐμπειρία τοῦ ἀνθρώπου ποὺ μπορεῖ νὰ τὸν ὀδηγήσουν στὴν εὐκολώτερη κατανόηση τοῦ Θεοῦ².

* Ὁ Ἀχιλλέας Δελλόπουλος εἶναι διδάκτωρ Θεολογίας τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

1. Ν. Ματσούκας, *Δογματικὴ καὶ Συμβολικὴ Θεολογία Γ', Ἀνακεφαλαίωση καὶ Ἀγαθοτοπία, Ἐκθεση τοῦ οἰκουμενικοῦ χαρακτήρα τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας* (Φ.Θ.Β. 34), ἐκδ. Π. Πουρναρᾶς, Θεσσαλονίκη 1977, σσ. 136-137: «Πάνω ἀπὸ ὅλα τὰ ὀνόματα, ποὺ ἀποδίδονται στὸν τριαδικὸ Θεὸ γιὰ νὰ δηλωθοῦν περιγραφικὰ ὀρισμένες ιδιότητες, τὰ πιὸ κυρίαρχα στὴ βιβλικὴ περιοχὴ, καὶ φυσικὰ στὴν ἴδια τὴ θεολογία, εἶναι τὰ κατηγορήματα τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀγάπης. Πρόκειται σίγουρα γιὰ παραστάσεις, εἰλημμένες ἀπὸ τὴ φυσικὴ καὶ κτιστὴ πραγματικότητα, ἀλλὰ μποροῦν νὰ ἐκφράζουν βοηθητικὰ καὶ ζωηρὰ τὴν ἐμπειρία ποὺ γεύεται ὁ πιστός. Ζωὴ καὶ Ἀγάπη, καθὼς ἀποδίδονται στὸν Θεό, ὡς γλωσσικοὶ ὄροι διευρύνονται, καθαίρονται ἀπὸ κάθε τυχὸν ιδιαιτελεῖα ἢ κακοήθεια, καὶ ἔτσι ἀποκτοῦν ἰδιάζοντα ὑψηλὸ τόνο, ποὺ φανερώνει μία ἐπιβλητικὴ ὄντολογία».

2. Γ. Μαρτζέλος, *Κατάφαση καὶ Ἀπόφαση κατὰ τὸν ἅγιον Μάξιμον τὸν Ὁμολογητὴ, Ἀνάτυπον ἐκ τοῦ τόμου Πρακτικὰ ΚΒ' Θεολογικοῦ Συνεδρίου μὲ θέμα: Ὁ Ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητής*, Θεσσαλονίκη 2001, σσ. 162-163: «... ὅποιοδήποτε ὄνομα καὶ

Και ενώ οι περιγραφές και τα αναλογικά παραδείγματα για το τριαδολογικό δόγμα άφθονούν, δεν είναι τόσες οι αναφορές για το χριστολογικό δόγμα. Κορυφαίος Πατέρας της Έκκλησίας, που ασχολείται διεξοδικά με το θέμα και χρησιμοποιεί με άριστη λειτουργικότητα τα παραδείγματα για να περιγράψει τη χριστολογία του, είναι ο Ίωάννης ο Δαμασκηνός³, ή έπιτομή και περίληψη συλλήβδην του δόγματος κατά τους μεταγενέστερους έρμηνευτές.

Ευθύς έξ αρχής ο Δαμασκηνός εξομολογείται στους άναγνώστες τη μη ταύτιση παραδείγματος και πραγματικότητας, σημειώνοντας τα έξής: «Δέν είναι άπαραίτητο νά όμοιάζουν έντελώς τα παραδείγματα με την πραγματικότητα και νά συγκλίνουν έξ όλοκλήρου μαζί της. Διότι είναι έπιτακτική ανάγκη στα παραδείγματα και τó όμοιο νά γίνεται θεατό και τó διαφορετικό, διαφορετικά δέν θά ήταν παράδειγμα. Αυτό δηλαδή που είναι ίδιο σέ όλα δέν θά μπορούσε νά θεωρηθεί παράδειγμα και ειδικά για τά θεία. Διότι είναι άδύνατον νά βρει κάποιος ίδιο παράδειγμα για όλα είτε πρόκειται για τή θεολογία είτε για τήν οίκονομία»⁴.

Ύστερα άπό τή σύντομη αυτή εισαγωγή ο Δαμασκηνός ξεκινά με τó πρώτο παράδειγμα, είλημμένο άπό τόν χώρο της άνθρωπολογίας, για νά εξηγήσει ότι ο Χριστός δέν άποτελεί σύνθετη φύση όπως ó

έν άποδώσει κανείς στόν Θεό βασιζείται σέ ιδιότητες τις όποιες ó άνθρωπος άποκτά έπί τή βάσει της έμπειρίας τών κτιστών όντων».

3. Ό ίδιος, «Η ένανθρώπιση του Λόγου κατά τόν Άγ. Ίωάννη Δαμασκηνό και ή σημασία της για τή Θεολογία του», *Θεολογία* 78, 1 (2007), σ. 95: «... ή ανάπτυξη της χριστολογικής διδασκαλίας του [του Ίωάννη Δαμασκηνού] είναι όχι μόνο άδιανόητη χωρίς τήν τριαδολογική, άνθρωπολογική και σωτηριολογική της πλαισίωση, αλλά και έλλιπής χωρίς τις εικονολογικές προεκτάσεις της». Πολύ σωστά ó καθηγητής Μαρτζέλος συλλαμβάνει τήν εικονολογική πλαισίωση του χριστολογικού δόγματος, άνευ της όποιας ή περιγραφή του δέν θά ήταν τόσο έπιτυχής.

4. Ίωάννου Δαμασκηνού, *Έκδοσις άκριβής της όρθοδόξου πίστεως* PG 94, 1096 AB: «... ούκ ανάγκη γάρ παντελώς και άνελλιπώς εοικέναι τά παραδείγματα. Άνάγκη γάρ έν τóις παραδείγμασι και τó όμοιον θεωρείσθαι και τó παρηλλαγμένον, έπει ού παράδειγμα τó γάρ έν πᾶσιν όμοιον ταύτόν άν είη και ού παράδειγμα, και μάλιστα έπί τών θείων. Άδύνατον γάρ έν πᾶσιν όμοιον εύρειν παράδειγμα, επί τε της θεολογίας, επί τε της οίκονομίας». Η μετάφραση τόσο του συγκεκριμένου χωρίου όσο και του συνόλου τών κειμένου του Δαμασκηνού είναι δική μας. Ώστόσο, σέ κάποια χωρία κατά περίπτωση δέν επιλέγεται mot à mot μετάφραση αλλά άπόδοση του κειμένου είς τρόπον ώστε νά διευκολύνεται ή κατανόησή του άπό τόν άναγνώστη.

ἄνθρωπος. Ὁ ἄνθρωπος ὡς συγκείμενος ἐκ σώματος καὶ ψυχῆς εἶναι σύνθετη φύση, καθ' ὅτι ἡ ἔνωση ψυχῆς καὶ σώματος ἀλλὰ καὶ τῶν στοιχείων τοῦ σώματος γίνεται μὲ μείξη, ἔτσι ὥστε ὁ ἄνθρωπος νὰ εἶναι ἄλλος ἐξ ἐτέρων στοιχείων πού μεταβάλλονται, ἐνῶ ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι σύνθετη φύση, καθ' ὅτι ἡ ἔνωση θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος δὲν γίνεται μὲ μείξη ἀλλὰ ἀφύρτως καὶ ἀσυγχύτως, ἔτσι ὥστε νὰ εἶναι ὁ ἴδιος ἀπὸ διαφορετικὰ μὲν στοιχεία, τὰ ὁποῖα ὅμως μένουν τὰ ἴδια, δηλαδὴ δὲν μεταβάλλονται⁵.

Καὶ ἐνῶ ἡ ἔνωση θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος σημαίνεται μὲ χρῆση παραδείγματος ἀπὸ τὸν χῶρο τῆς ἀνθρωπολογίας καὶ κατ' ἀπόλυτη ἀντίθεση πρὸς τὴν ἔνωση ψυχῆς καὶ σώματος, ἡ περιχώρηση τῶν φύσεων ὑποδηλώνεται μὲ παραδειγματικὴ εἰκόνα καὶ σὲ συμφωνία πρὸς αὐτή, εἰλημμένη αὐτὴ τῆ φορὰ ἀπὸ τὸν χῶρο τῆς κτίσεως: «Ἄν καὶ οἱ φύσεις τοῦ Κυρίου ἀλληλοπεριχωροῦνται, ἐν τούτοις ἡ περιχώρηση γίνεται ἀπὸ τῆ θεία φύση, διότι ἡ θεία φύση περναῖ ἀπὸ ὅλα καὶ τὰ περιχωρεῖ ἐνῶ δὲν παρεισδύει τίποτε σὲ αὐτήν. Καὶ μεταδίδει συνεχῶς στὴ σάρκα τὸ μεγαλεῖο τῆς θεότητος, μένουσα ἡ ἴδια ἀπαθῆς καὶ ἐντελῶς ἀμέτοχη τῶν παθῶν τῆς σάρκατος. Ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ ἥλιος, ὁ ὁποῖος μεταδίδει συνεχῶς τὶς ἐνεργειές του σὲ ἐμᾶς, μένοντας ἐντελῶς ἀμέτοχος τῶν δικῶν μας ἐνεργειῶν. Ἄν λοιπὸν αὐτὸ συμβαίνει στὸν ἥλιο, πόσο μᾶλλον στὸν δημιουργὸ τοῦ ἡλίου καὶ Κύριον»⁶.

Ἡ ἀλληλοπεριχώρηση τῶν δύο φύσεων ὑποδηλώνει κατὰ συνέπεια καὶ τὴν ὑπαρξὴ δύο ἐνεργειῶν στὸν Χριστό, τῆ θεία καὶ τὴν ἀνθρώπινη. Οἱ δύο ἐνεργεῖες δὲν συνεπάγονται ἐπ' οὐδενὶ δύο πρόσωπα· καὶ αὐτὸ γιὰ νὰ τὸ καταδείξει μὲ σαφήνεια ὁ Δαμασκηνὸς ἐπιστρατεύει τὶς περιγραφικὲς του ἱκανότητες καὶ προσάγει τὸ παράδειγμα τοῦ πυρακτωμένου μαχαιριοῦ. Σημειώνει χαρακτηριστικὰ: «Ὅπως ἀκριβῶς

5. Αὐτόθι, 989 AB: «Ἡμεῖς δὲ οὐ συνθέτου φύσεως τὸν Χριστὸν δογματίζομεν οὐδὲ ἐξ ἐτέρων ἕτερον ὡσπερ ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος ἄνθρωπον ἢ ὡς ἐκ τεσσάρων στοιχείων σῶμα, ἀλλ' ἐξ ἐτέρων τὰ αὐτά».

6. Αὐτόθι, 1012 C: «Ἰστέον δέ, ὡς εἰ καὶ περιχωρεῖν ἐν ἀλλήλαις τὰς τοῦ Κυρίου φύσεις φαμέν, ἀλλ' οἶδαμεν, ὡς ἐκ τῆς θείας φύσεως ἡ περιχώρησις γέγονεν. Αὕτη μὲν γὰρ διὰ πάντων διήκει, καθὼς βούλεται, καὶ περιχωρεῖ, δι' αὐτῆς δὲ οὐδέν· καὶ αὕτη μὲν τῶν οἰκείων ἀχρημάτων τῆ σαρκὶ μεταδίδωσι, μένουσα αὐτὴ ἀπαθῆς, καὶ τῶν τῆς σαρκὸς παθῶν ἀμέτοχος. Εἰ γὰρ ὁ ἥλιος ἡμῖν τῶν οἰκείων ἐνεργειῶν μεταδιδούς, μένει τῶν ἡμετέρων ἀμέτοχος, πόσω μᾶλλον ὁ τοῦ ἡλίου ποιητῆς τε καὶ Κύριος».

στο πυρακτωμένο μαχαίρι οί φύσεις τῆς φωτιᾶς καὶ τοῦ σιδήρου διατηροῦνται, ἔτσι καὶ οἱ δύο ἐνέργειες καὶ τὰ ἀποτελέσματά τους. Γιατὶ ὁ σίδηρος ἔχει τὴν ιδιότητα νὰ τεμαχίζει ἐνῶ ἡ φωτιὰ νὰ καίει καὶ ἡ τομὴ εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἐνέργειας τοῦ σιδήρου ἐνῶ ἡ καύση τῆς φωτιᾶς. Καὶ διατηρεῖται ἡ διαφορὰ τους στὴν πυρακτωμένη τομὴ καὶ στὴν κοφτερὴ καύση, ἄν καὶ μετὰ τὴν ἐνωση οὔτε ἡ καύση χωρὶς τὴν τομὴ ὑπάρχει οὔτε ἡ τομὴ χωρὶς τὴν καύση καὶ οὔτε λέμε ἐξ αἰτίας τῆς διπλῆς φυσικῆς ἐνέργειας δύο πυρακτωμένα μαχαίρια οὔτε ἐξ αἰτίας τῆς μοναδικότητος τοῦ πυρακτωμένου μαχαίριου προξενούμε σύγχυση τῆς οὐσιαστικῆς τους διαφορᾶς. Ἔτσι καὶ στὸν Χριστό, ἀπὸ τὴ μία μεριά εἶναι ἡ θεία καὶ παντοδύναμη ἐνέργεια, ἀπὸ τὴν ἄλλη τῆς ἀνθρωπότητος ἡ δική μας ἐνέργεια»⁷.

«Διττὴ λοιπὸν ἡ ἐνέργεια τοῦ Κυρίου διὰ τὸ διττὸν τῆς φύσεως. Διότι ἐκείνων ποὺ ἡ φύση εἶναι διαφορετικὴ, διαφορετικὴ εἶναι καὶ ἡ ἐνέργεια καὶ ἐκείνων ποὺ ἡ ἐνέργεια εἶναι διαφορετικὴ, διαφορετικὴ εἶναι καὶ ἡ φύση τους. Καὶ τὸ ἀντίθετο, ἐκείνων ποὺ ἡ φύση εἶναι μία, μία εἶναι καὶ ἡ ἐνέργειά τους καὶ ἐκείνων ποὺ ἡ ἐνέργειά τους εἶναι μία, μία ἐξ ἅπαντος εἶναι καὶ ἡ οὐσία τους κατὰ τοὺς θεηγόρους Πατέρες»⁸.

7. Αὐτόθι, 1053 CD-1056 A: «Καὶ ἐπὶ τῆς πεπυρακτωμένης δὲ μαχαίρας, ὡσπερ αἱ φύσεις σφύζονται τοῦ τε πυρός καὶ τοῦ σιδήρου, οὕτω καὶ δύο ἐνέργειαι, καὶ τὰ τούτων ἀποτελέσματα. Ἐχει μὲν γάρ, ὁ μὲν σίδηρος τὸ τμητικόν, τὸ δὲ πῦρ, τὸ καυστικόν, καὶ ἡ τομὴ μὲν, τῆς τοῦ σιδήρου ἐνεργείας ἐστὶν ἀποτέλεσμα, ἡ δὲ καύσις, τῆς τοῦ πυρός· καὶ σφύζεται τὸ τούτων διάφορον ἐν τῇ κεκαυμένη τομῇ, καὶ ἐν τῇ τετμημένῃ καύσει, εἰ καὶ μήτε ἡ καύσις τῆς τομῆς δίχα γίγνεται μετὰ τὴν ἐνωση, μήτε ἡ τομὴ δίχα τῆς καύσεως· καὶ οὔτε διὰ τὸ διττὸν τῆς φυσικῆς ἐνεργείας δύο πεπυρακτωμένα μαχαίρας φαμέν, οὔτε διὰ τὸ μοναδικὸν τῆς πεπυρακτωμένης μαχαίρας, σύγχυσιν τῆς οὐσιώδους αὐτῶν διαφορᾶς ἐργαζόμεθα. Οὕτω καὶ ἐν τῷ Χριστῷ, τῆς μὲν θεότητος αὐτοῦ, ἡ θεία καὶ παντοδύναμος ἐνέργεια, τῆς δὲ ἀνθρωπότητος αὐτοῦ, ἡ καθ' ἡμᾶς». Ἡ μετάφραση στὸ ἀνωτέρω χωρίο εἶναι τοῦ Νίκου Ματσούκα, Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, ἐκδ. Π. Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 2004, σ. 281.

8. Αὐτόθι, 1052 B: «Δύο τοίνυν τὰς ἐνεργείας ἐπὶ Χριστοῦ λέγειν ἀναγκαῖον διὰ τὸ διττὸν τῆς φύσεως. Ὡν γὰρ ἡ φύσις παρηλλαγμένη, τούτων διάφορος ἡ ἐνέργεια, καὶ ὧν ἡ ἐνέργεια παρηλλαγμένη, τούτων ἡ φύσις διάφορος. Καὶ τὸ ἀνάπαλιν, ὧν ἡ φύσις ἡ αὐτὴ, τούτων καὶ ἡ ἐνέργεια ἡ αὐτὴ, καὶ ὧν ἡ ἐνέργεια μία, τούτων καὶ ἡ οὐσία μία, κατὰ τοὺς θεηγόρους Πατέρας».

Ἄλλωστε, ὑπάρχει καὶ ἄλλος λόγος κατὰ τοὺς Πατέρες, ἀποχρῶν, γιὰ τὸ ἀδύνατον τῆς μιᾶς ἐνέργειας τοῦ Χριστοῦ: «Ἐὰν ἡ ἐνέργεια ἦταν μία θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἢ κτιστὴ ἢ ἄκτιστη· διότι κάτι ἐνδιάμεσο δὲν μπορεῖ νὰ χαρακτηριστεῖ οὔτε ὡς ἐνέργεια οὔτε ὡς φύση. Ἐὰν πάλι εἶναι κτιστὴ ὑποδηλώνει κτιστὴ φύση· ἐὰν ἄκτιστη χαρακτηρίζεται ἄκτιστη οὐσία. Διότι πρέπει νὰ εἶναι ἀνάλογα μὲ τὶς φύσεις καὶ τὰ φυσικὰ ἐκδηλώματα (ἐνέργειες). Διότι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρχει κολοβωμένη φύση, φύση δηλαδή χωρὶς ἐνέργεια. Ἰπ' αὐτὴν τὴν ἔννοια ἢ φυσικὴ ἐνέργεια δὲν ὑποδηλώνεται ἀπὸ τὰ ἐκτὸς (ἐξωτερικά) καὶ βεβαίως δὲν εἶναι δυνατόν νὰ διαγνωσθεῖ φύση χωρὶς ἐνέργεια. Μὲ αὐτὰ λοιπὸν ποὺ ἐνεργεῖ καθετὶ τὴν φύση τοῦ βεβαιώνει, πράγμα ποὺ δὲν ἀλλάζει»⁹.

Πρὸς τοῦτο, «ἐὰν ἡ ἐνέργεια τοῦ Χριστοῦ ἦταν μία, θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι δημιουργικὴ θεῶν καὶ ἀνθρωπίνων. Κανένα ὅμως ἀπὸ τὰ ὄντα ποὺ διαμένει στὴ φυσικὴ του κατάσταση δὲν μπορεῖ νὰ πράξει τὰ ἀντίθετα. Ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἡ φωτιὰ δὲν μπορεῖ νὰ φύχει καὶ νὰ θερμαίνει οὔτε τὸ νερὸ νὰ ὑγραίνει καὶ νὰ ξηραίνει»¹⁰. Ἡ φυσικὴ ἐνέργεια ἐνὸς ἐκάστου τῶν στοιχείων παραμένει ἀμετάβλητη.

Ὅπως ἀντιλαμβάνεται ὁ ἀναγνώστης, ἡ ἐξήγηση τοῦ χριστολογικοῦ δόγματος στὸν Ἰωάννη Δαμασκηνὸ διαμεσολαβεῖται μὲ τὴ χρήση παραδειγμάτων ποὺ ὀδηγοῦν μέσα ἀπὸ τὴν ἐνάργειά τους στὴν κατανόηση τοῦ τρόπου τῆς ὑπερφυοῦς ἔνωσης θείας καὶ ἀνθρωπίνης φύσεως ἐν τῷ Χριστῷ. Ἔτσι, ὕστερα ἀπὸ τὴ διασάφηση τῆς διττῆς ἐνέργειας τοῦ Χριστοῦ ὡς ἀπόρροιας τῆς διττῆς φύσεώς Του, προχωρεῖ ὁ Δαμασκηνὸς στὴν ἐρμηνεία τῆς θέωσης τῆς σαρκὸς τοῦ Κυρίου καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου θελήματος, χρησιμοποιώντας ἐκ νέου τὸ λίκαν ἐπιτυχῆς

9. Αὐτόθι, 1056 BC: «Εἰ μία τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ ἡ ἐνέργεια, ἢ κτιστὴ ἔσται, ἢ ἄκτιστος· μέσον γὰρ τούτων οὐκ ἔστιν ἐνέργεια, ὡσπερ οὐδὲ φύσις. Εἰ οὖν κτιστὴ, κτιστὴν μόνην δηλώσει φύσιν· εἰ δὲ ἄκτιστος, ἄκτιστον μόνην χαρακτηρίσει οὐσίαν. Δεῖ γὰρ πάντως κατάλληλα ταῖς φύσεσιν εἶναι τὰ φυσικά· ἀδύνατον γὰρ ἔλλιπυς φύσεως ὑπαρξὶν εἶναι. Ἡ δὲ κατὰ φύσιν ἐνέργεια, οὐ τῶν ἐκτὸς ὑπάρχει καὶ δηλονότι οὔτε εἶναι, οὔτε γινώσκεισθαι τὴν φύσιν δυνατόν ἄνευ τῆς κατὰ φύσιν ἐνεργείας. Δι' ὧν γὰρ ἐνεργεῖ ἕκαστον, τὴν οἰκείαν φύσιν πιστοῦται, ὅπερ ἐστὶ μὴ τρεπόμενον».

10. Αὐτόθι, 1056 CD: «Εἰ μία Χριστοῦ ἡ ἐνέργεια, ἢ αὐτὴ τῶν θεῶν καὶ ἀνθρωπίνων ποιητικὴ· οὐδὲν δὲ τῶν ὄντων ἐκ τοῖς κατὰ φύσιν μένον τὰ ἐναντία ποιεῖν δύναται· οὐ γὰρ τὸ πῦρ φύχει καὶ θερμαίνει, οὐδὲ ξηραίνει καὶ ὑγραίνει τὸ ὕδωρ».

παράδειγμα τοῦ πυρακτωμένου σιδήρου. Γράφει σχετικά: «Ὅπως ὁ πυρακτωμένος σίδηρος δὲν προσλαμβάνει τὴν ἐνέργεια τῆς καύσης σύμφωνα μὲ τὸν λόγο τῆς φύσης του, ἀλλὰ τὴν ἀποκτᾶ μόνο μὲ τὴν ἔνωσή του μὲ τὴ φωτιά, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ἡ σάρκα τοῦ Κυρίου δὲν ἐνεργεῖ τὰ θεῖα σύμφωνα μὲ τὴ δική της ἐνέργεια ἀλλὰ χάρις στὴν ἀκραιφνέστατη ἔνωσή της μὲ τὸν Λόγο, δηλαδή τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωση»¹¹.

Πρόδηλο καθίσταται ἀπὸ τὰ παραπάνω ὅτι ἡ θέωση τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως δὲν σημαίνει μεταβολὴ τῆς φύσεως τῆς σαρκὸς σὲ θεϊκὴ φύση. «Ὅπως δηλαδή καὶ ἡ πυράκτωση δὲν μεταβάλλει τὴ φύση αὐτοῦ ποὺ ἔχει πυρακτωθεῖ στὴ φύση τῆς φωτιᾶς, ἀλλὰ δείχνει αὐτὸ ποὺ ἔχει ὑποστεί τὴν πυράκτωση καὶ αὐτὸ ποὺ τὴν προκάλεσε, ὁμοίως, *mutatis mutandis* καὶ ἡ θέωση δὲν μεταβάλλει τὴ φύση τῆς σάρκας ποὺ θεώθηκε σὲ θεϊκὴ, ἀλλὰ ὑποδηλώνει μὲ σαφήνεια αὐτὸ ποὺ θεώθηκε καὶ αὐτὸ ποὺ διενήργησε τὴ θέωση, κατὰ τὸ πυρωθὲν καὶ τὸ πυρῶσαν»¹².

Χωρὶς τὰ ἰδιοφυῆ αὐτὰ παραδείγματα ποὺ προσάγονται μὲ τέτοια εὐθυβολία ἀπὸ τὸν χῶρο τῶν κτιστῶν ἐμπειριῶν τοῦ ἀνθρώπου, ἔχουμε τὴν αἴσθηση ὅτι ἡ διείσδυση στὸν ἐσώτατο νοῦ τοῦ χριστολογικοῦ δόγματος δὲν θὰ ἦταν διόλου εὐεπιχείρητη. Οὔτε ὁ ἐμπλουτισμὸς τῆς ἀνθρωπίνης ἀπὸ τὴ θεῖα φύση κατὰ τὴν περιχώρηση τῆς πρώτης ἀπὸ τὴ δεύτερη θὰ εἶχε γίνεи κατανοητὸς οὔτε καὶ ἡ προσκύνηση τῆς σάρκας τοῦ Κυρίου. Θὰ εἶχε νομισθεῖ ὅτι ἡ σάρκα προσκυνεῖται ὡς ψιλὴ σάρκα καὶ καθ' ἑαυτήν, πράγμα ποὺ θὰ ὀδηγοῦσε εὐθέως σὲ εἰδωλολατρία. Ἡ σάρκα τοῦ Κυρίου ὅμως δὲν προσκυνεῖται ὡς γυμνὴ σάρκα ἀλλὰ ὡς ἐνωμένη μὲ τὴ θεότητα καὶ ἐπειδὴ οἱ δύο Τοῦ φύσεις ἀναφέρονται στὸ ἓνα πρόσωπο καὶ τὴ μία ὑπόσταση τοῦ Θεοῦ Λόγου. Ὅπως ἀκριβῶς

11. Αὐτόθι, 1069 Β: «Ἡ δὲ τοῦ Κυρίου σὰρξ τὰς θείας ἐνεργείας ἐπλούτησε, διὰ τὴν πρὸς τὸν Λόγον ἀκραιφνεστάτην ἔνωσιν, ἥτοι τὴν καθ' ὑπόστασιν, οὐδαμῶς τῶν κατὰ φύσιν ἰδιᾶν ὑποστᾶσα ἔκπτωσιν οὐ γὰρ κατ' οἰκείαν ἐνέργειαν, ἀλλὰ διὰ τὸν ἠνωμένον αὐτῇ Λόγον τὰ θεῖα ἐνήργει, τοῦ Λόγου δι' αὐτῆς τὴν οἰκείαν ἐνδεικνυμένου ἐνέργειαν καίει γὰρ ὁ πεπυρακτωμένος σίδηρος, οὐ φυσικῶ λόγῳ τὴν καυστικὴν κεκτημένος ἐνέργειαν, ἀλλ' ἐκ τῆς πρὸς τὸ πῦρ ἐνώσεως τοῦτο κεκτημένος».

12. Αὐτόθι, 1072 Α: «Ὡσπερ γὰρ ἡ πύρωσις οὐ μεταβάλλει τὴν τοῦ πυρωθέντος φύσιν εἰς τὴν τοῦ πυρός, ἀλλὰ δηλοῖ τό τε πυρωθὲν, καὶ τὸ πυρῶσαν, καὶ οὐχ ἑνός, ἀλλὰ δύο ἐστὶ δηλωτικόν».

φοβοῦμαι νὰ ἀγγίξω τὸ πυρακτωμένο κάρβουνο ἐξ αἰτίας τῆς ἐνωμένης μετὰ τὸ ξύλο φωτιάς, ἔτσι προσκυνῶ καὶ τὴ σάρκα τοῦ Χριστοῦ χάριν τῆς ἐνώσεως αὐτῆς μετὰ τὴ θεότητα¹³.

Εἶναι ὅπως τὸ πορφυρὸ ἔνδυμα τοῦ βασιλέως, συνεχίζει ὁ ἅγιος Ἰωάννης μετὰ ἕτερο παράδειγμα τονίζοντας τὴν ἴδια ἀλήθεια, τὸ ὁποῖο καθ' ἑαυτὸ ἀπροσκύνητο μένει καὶ πατιέται καὶ πετιέται, ὅταν ὁμως τὸ φορεῖ ὁ βασιλεὺς τιμᾶται καὶ δοξάζεται, ὡσαύτως καὶ ἡ σάρκα τοῦ Χριστοῦ ἀπροσκύνητη καθ' ἑαυτὴν παραμένει, ὅταν ὁμως τὴ φέρει ὁ Λόγος γίνεται σάρκα Θεοῦ, Θεὸς σαρκωμένος¹⁴.

Ἡ πρόσληψη τῆς σάρκατος ὁμως ἀπὸ τὸν Λόγο δὲν σημαίνει παρείσφρηση πάθους στὴ θεότητα: «Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἰσχυρισθοῦμε ὅτι ἡ θεότητα

13. Αὐτόθι, 1013 C: «Εἷς τοῖνον ἔστιν ὁ Χριστός, Θεὸς τέλειος καὶ ἄνθρωπος τέλειος· ὃν προσκυνοῦμε σὺν Πατρὶ καὶ Πνεύματι, μιᾷ προσκυνήσει μετὰ τῆς ἀχράντου σαρκὸς αὐτοῦ, οὐκ ἀπροσκύνητον τὴν σάρκα λέγοντες· προσκυνεῖται γὰρ ἐν τῇ μιᾷ τοῦ Λόγου ὑπόστασι, ἣτις αὕτη ὑπόστασις γέγονεν· οὐ τῇ κτίσει λατρεύοντες. Οὐ γὰρ ὡς ψιλὴν σάρκα προσκυνοῦμεν, ἀλλ' ὡς ἡνωμένην θεότητι, καὶ εἰς ἐν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν τοῦ Θεοῦ Λόγου, τῶν δύο αὐτοῦ ἀναγομένων φύσεων. Δέδοικα τοῦ ἄνθρακος ἀψασθαι διὰ τὸ τῷ ξύλῳ συνημμένον πῦρ. Προσκυνῶ τοῦ Χριστοῦ τὸ συναμφοτέρον, διὰ τὴν τῇ σαρκὶ ἡνωμένην θεότητα».

14. Αὐτόθι, 1105 AB: «Ὅνπερ γὰρ τρόπον ὁ βασιλεὺς καὶ γυμνὸς προσκυνεῖται καὶ ἐνδεδυμένος, καὶ ἡ ἄλουργίς, ὡς μὲν ψιλὴ ἄλουργίς, πατιέται καὶ περιφρίπτεται, βασιλικὸν δὲ γενόμεν ἔνδυμα, τιμᾶται καὶ δοξάζεται, καὶ εἴ τις αὐτὴν παροικτρῶσει, θάνατον, ὡς τὰ πολλὰ κατακρίνεται». Πρβλ. Μ. Βασιλείου, *Κατὰ Σαβελλιανῶν καὶ Ἀρείου καὶ τῶν Ἀνομοίων* 4, PG 31, 608 A: «Ὅτε ἐάν, δεῖξας τὸν ἐν τῷ πίνακι γεγραμμένον εἶπη. Οὗτος ἐστὶν ὁ βασιλεὺς, ἀπεστέρησε τὸ πρωτότυπον τῆς τοῦ βασιλέως προσηγορίας. Μᾶλλον μὲν οὖν ἐκεῖνῳ τὴν τιμὴν ἐβεβαίωσε διὰ τῆς τούτου ὁμολογίας. Εἰ γὰρ ἡ εἰκὼν βασιλεύς, πολλῶν δὴπου εἰκὸς βασιλέα εἶναι τὸν τῇ εἰκόνι παρασχόμενον τὴν αἰτίαν» *Περὶ Ἁγίου Πνεύματος* 18, 45 PG 32, 149 C: «Ὅτι βασιλεὺς λέγεται καὶ ἡ τοῦ βασιλέως εἰκὼν, καὶ οὐ δύο βασιλεῖς. Οὐτε γὰρ τὸ κράτος σχίζεται, οὔτε ἡ δόξα διαμερίζεται ... διότι ἡ τῆς εἰκόνος τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει». Βλ. ἐπίσης Μ. Ἀθανασίου, *Κατὰ Ἀρειανῶν* 3, 5, PG 26, 332 AB. Βεβαίως τὰ παραδείγματα αὐτὰ γιὰ τὸν βασιλιὰ καὶ τὴν εἰκόνα του ποὺ χρησιμοποιοῦνται ἀπὸ τοὺς προαναφερθέντες Πατέρες στοχεύουν στὴν υπογράμμιση τῆς ὁμοουσιότητος τῶν προσώπων τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ ἔχουν ὡς ἐκ τούτου ἐφαρμογὴ στὴν τριαδολογία, δείχνουν ὁμως τὴν εὐρηματικότητά τους, ἡ ὁποία προσαρμόζεται ἀνάλογα μετὰ τὴν ἐκάστοτε αἰρετικὴς προκλήσεις ποὺ ἀντιμετωπίζουν. Γιὰ περισσότερα ἐπὶ τοῦ θέματος ἀλλὰ καὶ τὴ χρῆση τῶν παραδειγμάτων στὴ θεολογία τῶν Πατέρων βλ. Ἀχιλλέας Δελλόπουλος, *Ἐπόψεις Θεολογικῆς Γνωσιολογίας, Εἰκὼν καὶ Ἀρχέτυπο, Ὄνόματα καὶ Πράγματα, Φύση καὶ Γνώμη*, ἐκδ. Ἄντ. Σταμούλη, Θεσσαλονίκη, 2008, σσ. 22-24· 30-32· 83-90.

ἔπαθε κατὰ σάρκα οὔτε ὅτι ὁ Θεὸς ἔπαθε διὰ μέσου τῆς σάρκα· τὸ μόνο ποῦ ἐπιτρέπεται νὰ ἰσχυρισθοῦμε εἶναι ὅτι ὁ Θεὸς ἔπαθε κατὰ σάρκα. Ὅπως ἀκριβῶς ὅταν ὁ ἥλιος λάμπει πάνω σὲ ἓνα δέντρο καὶ ἓνα τσεκουῦρι κόψει τὸ δέντρο, ἀβλαβῆς καὶ ἀπαθῆς παραμένει ὁ ἥλιος, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ πολὺ περισσότερο ἡ θεότητα τοῦ Λόγου, ἡ ὁποία εἶναι ἐνωμένη καθ' ὑπόστασι μετὰ τὴν σάρκα, ἀπαθῆς παραμένει ὅταν ἡ σάρκα πάσχει. Ἐπίσης, ἐὰν κάποιος ρίξει νερὸ σὲ ἓνα πυρακτωμένο σίδηρο, ἢ φωτιά, ἢ ὁποία ἀπὸ τὴ φύση τῆς ἀπειλεῖται ἀπὸ τὸ νερὸ, θὰ σβῆσει, τὸ σίδηρο ὅμως θὰ παραμείνει ἀβλαβές, διότι ἀπὸ τὴ φύση του δὲν φθείρεται ἀπὸ τὸ νερὸ, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ἡ σάρκα ὅταν πάσχει, ἡ ἀπαθῆς θεότητα δὲν προσοικειώνεται τὸ πάθος παρ' ὅτι παραμένει ἀχώριστη πρὸς αὐτήν»¹⁵.

Τὸ παράδειγμα τοῦ πυρακτωμένου σιδήρου παίζει κεντρικὸ ρόλο στὴ σκέψη τοῦ Δαμασκηνοῦ ὅταν ἀναφέρεται στὸ χριστολογικὸ δόγμα: θὰ λέγαμε ὅτι τὸ χρησιμοποιεῖ γιὰ νὰ περιγράψει σχεδὸν κάθε φάση τοῦ μυστηρίου τῆς ἐνανθρώπησης, ἀπὸ τὴν σάρκωση μέχρι καὶ τὸ πάθος. Ἴσως γιὰ τὴν ἡθεανδρική ἐνέργεια μόνον ὡς τετμημένη καύση μπορεῖ νὰ παραλληλισθεῖ, γιὰ νὰ τονισθεῖ ἐν ταυτῶ καὶ ἡ κοφτερὴ καύση καὶ ἡ ἀναμμένη τομὴ καὶ νὰ δειχθεῖ μετὰ αὐτὸ τὸ περιφραστικὸ σχῆμα ὅτι ἐννοοῦμε δύο ἐνέργειες τοῦ Χριστοῦ, τῶν δύο φύσεων Του, τῆς θείας τῆς θεότητός Του καὶ τῆς ἀνθρώπινης τῆς ἀνθρωπότητός Του¹⁶.

15. Αὐτόθι, 1093 C-1096 A: «Ἰστέον δὲ ὅτι Θεὸν μὲν σαρκὶ παθόντα φαμέν, θεότητα δὲ σαρκὶ παθοῦσαν, ἢ Θεὸν διὰ σαρκὸς παθόντα, οὐδαμῶς. Εἰ γὰρ ἡλίου δένδρω ἐπιλάμποντος, ἢ ἀξίνης τέμνοι τὸ δένδρον, ἀτμητος καὶ ἀπαθῆς διαμένει ὁ ἥλιος, πολλῶ μᾶλλον ἢ ἀπαθῆς τοῦ Λόγου θεότης καθ' ὑπόστασιν ἡνωμένη σαρκί, τῆς σαρκὸς πασχούσης ἀπαθῆς διαμένει. Καὶ ὡσπερ εἰ τις πεπυρακτωμένῳ σιδήρῳ ἐπιχέοι ὕδωρ, ὃ μὲν πέφυκε πάσχειν ὑπὸ τοῦ ὕδατος, τὸ πῦρ λέγω, σβέννυται, ἀβλαβῆς δὲ διαμένει ὁ σίδηρος· οὐ πέφυκε γὰρ ὑπὸ τοῦ ὕδατος διαφθεῖρεσθαι· πολλῶ μᾶλλον τῆς σαρκὸς πασχούσης, ἢ μόνῃ ἀπαθῆς θεότης τὸ πάθος οὐ προσήκατο, καὶ ἀχώριστος αὐτῆς διαμένουσα».

16. Αὐτόθι, 1080 CD-1081 A: «Τοῦτο οὖν δηλοῖ ἡ θεανδρική ἐνέργεια, ὅτι ἀνδρωθέντος Θεοῦ, ἤγουν ἐνανθρωπήσαντος, καὶ ἡ ἀνθρωπίνῃ αὐτοῦ ἐνέργειᾳ θείᾳ ἦν, ἤγουν τεθεωμένη, καὶ οὐκ ἄμοιρος τῆς θείας αὐτοῦ ἐνεργείας, καὶ ἡ θεία αὐτοῦ ἐνέργεια οὐκ ἄμοιρος τῆς ἀνθρωπίνης αὐτοῦ ἐνεργείας, ἀλλ' ἑκατέρα σὺν τῇ ἑτέρᾳ θεωρουμένη. Λέγεται δὲ ὁ τρόπος οὗτος περιφραστικῶς, ὅταν τις δύο τινὰ διὰ μιᾶς περιλάβῃ λέξεως. Ὡσπερ γὰρ μίαν τὴν τετμημένην καῦσιν λέγομεν, καὶ τὴν κεκαυμένην τομὴν τῆς πεπυρακτωμένης μαχαίρας, ἄλλην δὲ ἐνέργειαν φαμέν τὴν τομὴν, καὶ ἄλλην τὴν καῦσιν, καὶ ἄλλης καὶ ἄλλης φύσεως, τοῦ μὲν πυρὸς τὴν καῦσιν, τοῦ δὲ σιδήρου

Στὸ σημεῖο αὐτὸ θὰ μποροῦσε νὰ διερωτηθεῖ κάποιος –καὶ ἴσως ὄχι ἄδικα– ἂν τὰ παραδείγματα στὴ θεολογία τοῦ Δαμασκηνοῦ ἀφοροῦν μόνον τὴ θεολογία, τὸν τρόπο δηλαδὴ τῆς σάρκωσης καὶ τοῦ πάθους καὶ ὄχι τὴν οἰκονομία, τὶς σωτηριώδεις δηλαδὴ ἀνθρωπολογικὲς συνέπειες τῆς σάρκωσης. Εἶναι προφανὲς ὅτι ἡ θεολογία τοῦ Δαμασκηνοῦ ἀναφέρεται καὶ στὰ δύο, μολονότι στὸ πλαίσιο τοῦ παρόντος ἄρθρου ἐπικεντρωθήκαμε περισσότερο στὴ θεολογία. Ἐνα χαρακτηριστικὸ παράδειγμα ἀπὸ τὸν χῶρο τῆς οἰκονομίας εἶναι ἡ ἐπαναφορὰ τοῦ κατ' εἰκόνα ἀπὸ τὸ παρὰ φύσιν στὸ κατὰ φύσιν, ἀπόρροια τῆς σάρκωσης τοῦ Λόγου.

Σὲ αὐτὴν τὴ συνάφεια, ὁ Δαμασκηνὸς λέγει τὰ ἐξῆς χαρακτηριστικὰ γιὰ τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν κακία: «Ἡ ἄσκησις καὶ οἱ ἐξ αὐτῆς παρεπόμενοι πόννοι δὲν ἐπινοήθηκαν γιὰ νὰ ἀποκτήσει ὁ ἄνθρωπος τὴν ἀρετὴ, ἢ ὁποῖα βρίσκεται ἐκτός του ὡς ἐπίσακτη, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἀποσεισούν τὴν ἐπίσακτη καὶ παρὰ φύσιν κακία. Ἡ κακία δηλαδὴ εἶναι ἐπίκτητη, ἐπίσακτη καὶ παρὰ φύσιν καὶ ὄχι ἡ ἀρετὴ. Ὅπως ἀκριβῶς μὲ τὴν ἄσκησις διώχνουμε τὴν ἐπίσακτη κακία, μὲ τὸν ἴδιο τρόπο, διὰ μόχθου, ἀφαιροῦμε ἀπὸ τὸν σιδήρου τὴ σκουριά, ἢ ὁποῖα ἐνέσκηψε ἐξ ἀμελείας καὶ ἐπαναφέρουμε τοιοῦτοτρόπως τὴ φυσικὴ του λαμπρότητα¹⁷.

Παρ' ὅτι ἡ κακία εἶναι ἐπίκτητη καὶ ἡ ἀρετὴ ἐγγενής, ἐν τούτοις ὁ Δαμασκηνὸς λαμβάνει σοβαρὰ ὑπ' ὄψιν του τὴν ὑστέρηση τοῦ ἀνθρώπου σὲ σύγκριση πρὸς τὸν ἄγγελο στὸ πεδίο τῆς ἔξεως. Ἡ ἔξι στὸν ἄνθρωπο προηγείται χρονικὰ τῆς ἐπιλογῆς τῆς πράξεως λόγῳ ἀφ' ἑνὸς τῆς ἀντιπάθειας τοῦ σώματος καὶ ἀφ' ἑτέρου τῆς δαιμονικῆς προσβολῆς· μὲ τὸν ὄρο ἀντιπάθεια ἐννοοῦνται φυσικὰ τὰ σωματικὰ πάθη. Ἐξ αἰτίας λοιπὸν τοῦ βάρους τοῦ σώματος καὶ τῆς προσβολῆς τοῦ πονηροῦ ἡ πράξις ἀκολουθεῖ τὴν ἔξι καὶ ὄχι τὸ ἀντίθετο, ὅπως παραδείγματος χάριν συμβαίνει στοὺς ἀγγέλους. Σὲ ἐκείνους ἡ ἔξι

τὴν τομὴν, οὕτω καὶ μίαν τοῦ Χριστοῦ θεανδρικὴν ἐνέργειαν λέγοντες, δύο τὰς ἐνεργείας νοοῦμεν τῶν δύο φύσεων αὐτοῦ, τῆς μὲν θεότητος αὐτοῦ, τὴν θείαν, τῆς δὲ ἀνθρωπότητος αὐτοῦ, τὴν ἀνθρωπίνην ἐνέργειαν».

17. Αὐτόθι, 1045 Α: «Καὶ ἡ ἄσκησις δὲ καὶ οἱ ταύτης πόννοι οὐ πρὸς τὸ ἐπικτήσασθαι τὴν ἀρετὴν, ἐξῶθεν ἐπίσακτον οὖσαν, ἐπινοήθησαν, ἀλλὰ πρὸς τὸ τὴν ἐπίσακτον καὶ παρὰ φύσιν κακίαν ἀποβαλέσθαι ὡσπερ καὶ τὸν τοῦ σιδήρου ἰόν, οὐ φυσικὸν ὄντα, ἀλλ' ἐξ ἀμελείας ἐπιγενόμενον διὰ μόχθου ἀποβάλλοντες, τὴν φυσικὴν τοῦ σιδήρου λαμπρότητα ἐμφανίζομεν».

συγκλίνει με την επιλογή της πράξεως, διότι ούτε χρόνος παρεμβάλλεται ούτε αντιπάθεια σωμάτων ούτε ό προσβάλλων την ήμετέραν φύσιν¹⁸.

Αυτός λοιπόν ήταν που έπρεπε να νικηθεί¹⁹. αυτός ήταν που έπρεπε να πέσει στο άγκίστρι της θεότητας, κατά την τελευταία, στο πλαίσιο

18. Αυτόθι, 1041 C: «Δεί δὲ εἰδέναι, ὡς ἡ αὐτεξουσιότης, ὁμνύμω μὲν λέγεται ἄλλως δὲ ἐπὶ Θεοῦ, καὶ ἄλλως ἐπὶ ἀγγέλων, καὶ ἄλλως ἐπὶ ἀνθρώπων. Ἐπὶ Θεοῦ μὲν γάρ, ὑπερουσίως· ἐπὶ δὲ ἀγγέλων, ὡς συντρεχούσης τῆ ἕξει τῆς προχειροῦσεως, καὶ παρενθήκην ὄλως χρόνου μὴ παραδεχομένης· ἔχων γάρ φυσικῶς τὸ αὐτεξουσίον, ἀπαρεμποδίστως τούτῳ κέχρηται, μηδὲ τὴν ἐκ σώματος ἀντιπάθειαν ἔχων, μηδὲ τὸν προσβάλλοντα. Ἐπὶ δὲ ἀνθρώπων, ὡς χρονικῶς τῆς ἕξεως προπεπινουμένης τῆς ἐγχειρήσεως. Αὐτεξούσιος μὲν γάρ ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος, καὶ φυσικῶς ἔχει τὸ αὐτεξούσιον· ἔχει δὲ καὶ τὴν ἐκ τοῦ διαβόλου προσβολήν, καὶ τὴν τοῦ σώματος κίνησιν διὰ οὖν τὴν προσβολήν, καὶ τὸ βάρος τοῦ σώματος ἐφυστερίζει ἢ προχείρησις τῆς ἕξεως».

19. Αυτόθι, 1072 B: «... γέγονε γάρ ἄνθρωπος, ἵνα τὸ νικηθὲν νικήσῃ. Οὐκ ἀδύνατος γάρ ἦν ὁ τὰ πάντα δυνάμενος, καὶ τῆ παντοδυνάμῳ αὐτοῦ ἐξουσία καὶ δυνάμει ἐξελέσθαι τοῦ τυραννοῦντος τὸν ἄνθρωπον· ἀλλ' ἦν ἐγκλήματος τῷ τυραννοῦντι ὑπόθεσις ἄνθρωπον νικήσαντι, καὶ ὑπὸ Θεοῦ βιασθέντι». Ὁ καθηγητῆς Ματσούκας, στὴ μετάφρασή του στὴν Ἐκδοσὴ ἀκριβῆ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως (δ.π., σ. 299), μεταφράζει ὡς ἑξῆς τὸ ἐπίδικο χωρίο: «... ἔγινε ἄνθρωπος γιὰ νὰ νικήσῃ ὁ νικημένος. Βέβαια δὲν ἀδυνατοῦσε αὐτὸς ποὺ μπορεῖ νὰ κάνει τὰ πάντα, καὶ μὲ τὴν παντοδύναμη ἐξουσία καὶ τὴ δύναμή του νὰ γλιτώσῃ τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὸν τύραννο, ἀλλὰ ἦταν ὑπόθεση ἑνὸς ἐγκλήματος ἀναφερόμενη στὸν τύραννο ποὺ νίκησε τὸν ἄνθρωπο καὶ κατατροπώθηκε ἀπὸ τὸν Θεό». Ἐχομε τὴ γνώμη ὅτι ἡ μετάφραση στὸ ἐπίμαχο χωρίο δὲν εἶναι ἀκριβῆς, διότι τὸ «ἦν ἐγκλήματος τῷ τυραννοῦντι ὑπόθεσις» προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀπρόσωπη ἔκφραση: «ἔστιν ἐγκλημά μοι πρὸς τινὰ» καὶ σημαίνει: ἔχω αἰτία παραπόνου ἐναντίον κάποιου. Ἡ δοτικὴ προσωπικὴ ἐν προκειμένῳ εἶναι τῷ τυραννοῦντι, ἄρα ἦταν αἰτία παραπόνου-μομφῆς τοῦ τυράννου πρὸς κάποιον (ἐννοεῖται κατὰ τοῦ Θεοῦ). Κατὰ συνέπεια, ἡ ὀρθὴ μετάφραση τοῦ «ἦν ἐγκλήματος τῷ τυραννοῦντι ὑπόθεσις» δὲν θὰ μπορούσε νὰ εἶναι: ἦταν ὑπόθεση ἑνὸς ἐγκλήματος ἀναφερόμενη στὸν τύραννο, ἀλλὰ: ἦταν ἀφορμὴ κατηγορίας τοῦ τυράννου ἐναντίον τοῦ Θεοῦ. Ἄλλωστε, καὶ τὸ θεολογικὸ νόημα τοῦ χωρίου ἀδικεῖται μὲ τὴ συγκεκριμένη μετάφραση. Παρουσιάζουμε ἀμέσως παρακάτω δοκιμότερη κατὰ τὴ γνώμη μας μετάφραση, ἡ ὁποία καὶ τὴ συντακτικὴ δομὴ τῆς ἀνωτέρω προτάσεως φιλολογικὰ ἐρμηνεύει, ἀλλὰ καὶ τὸ θεολογικὸ νόημα τοῦ χωρίου ἀποδίδει: «Ἐγινε ἄνθρωπος γιὰ νὰ νικήσῃ αὐτὸς ποὺ νικήθηκε. Δὲν ἦταν ἀδύνατος αὐτὸς ποὺ ἐξουσίαζε τὰ πάντα μὲ τὴν παντοδύναμη ἐξουσία του νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὸν τύραννο, ἀλλὰ θὰ ἦταν ἀφορμὴ κατηγορίας ποὺ θὰ στρεφόταν ἐναντίον τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὸν τύραννο, ὁ ὁποῖος κατατρόπωσε τὸν ἄνθρωπο, ἀλλὰ νικήθηκε μὲ βία ἀπὸ τὸν Θεό». Ὁ διάβολος ἔπρεπε νὰ νικηθεῖ ἀπὸ τὸν ἐκπεσόντα ἄνθρωπο καὶ ὄχι μὲ βία ἀπὸ τὸν Θεό. Ἡ βία ἄλλωστε ἀπάδει πρὸς τὸν Θεό. Γι' αὐτό, θέλοντας νὰ ἀναδείξει νικητὴ τὸν ἐκπεσόντα ἄνθρωπο, σαρκώνεται ὁ συμπαθῆς καὶ φιλόανθρωπος Θεός, ἀνακαλώντας τὸ ὅμοιο μὲ τὸ ὅμοιο· αὐτόθι, 1072 C.

τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ, ὑποδειγματικὴ χρήση παραδείγματος. Καὶ πῶς συνέβη αὐτό; Πῶς ἔπεσε ὁ τύραννος στὸ ἀγκίστρι τοῦ Θεοῦ; Ποιό δόλωμα χρησιμοποιήθηκε; Οἱ ἀπαντήσεις ἔρχονται ἀπὸ τὴν ἀπαράμιλλη θεολογία τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ. Ὁ διάβολος φρενακίζεται καθὼς τὸ ὄπλο του, ὁ θάνατος, ποὺ χρησιμοποιεῖτο ἐναντίον σωμάτων ἐχόντων ἁμαρτία, χρησιμοποιεῖται ἐναντίον σώματος ἐλευθέρου ἁμαρτίας, δηλαδὴ τοῦ Κυριακοῦ σώματος, τὸ ὁποῖον ὡς δόλωμα χρησιμοποιεῖται γιὰ νὰ παραπλανηθεῖ ὁ πονηρὸς καὶ νὰ γευθεῖ ἀναμαρτήτου καὶ ζωοποιῦ σώματος, ἔτσι ὥστε νὰ καταστραφεῖ καὶ νὰ ἐπαναφέρει πίσω στὴ ζωὴ ὄσους ἕως τώρα ἔχει καταπιεῖ. Ἡ γεύση τοῦ Κυριακοῦ σώματος ὑπῆρξε ἢ συντριβὴ τοῦ διαβόλου καὶ τὸ τέλος τοῦ θανάτου ταυτοχρόνως καὶ ἡ ἐπαναγωγή μας στὴ ζωὴ. Ὅπως ἀκριβῶς τὸ σκοτάδι μὲ τὴν ἐμφάνιση τοῦ φωτὸς ἐξαφανίζεται, ἔτσι καὶ ἡ φθορὰ ἀπομακρύνεται μὲ τὴν ἔλευση τῆς ζωῆς καὶ γίνεται σὲ ὅλους ζωὴ, ἐνῶ γίνεται φθορὰ σὲ αὐτὸν ποὺ προξένησε τὴ φθορὰ²⁰.

SUMMARY

Divine and human energy as cut burning and burning incision.
The examples in the Christology of St. John of Damascus

By Achilleas Dellopoulos, *PhD*
Aristotle University of Thessaloniki

In the frame of this article we try to find out into Saint John's Christology examples und other figures which he uses in order to

20. *Αὐτόθι*, 1096 C-1097 A: «Πρόσεισι τοιγαροῦν ὁ θάνατος, καὶ καταπιῶν τὸ σῶματος δέλεαρ, τῷ τῆς θεότητος ἀγκίστρῳ περιπέιρεται, καὶ ἀναμαρτήτου καὶ ζωοποιῦ γευσάμενος σώματος, διαφθείρεται, καὶ πάντας ἀνάγει, οὐς πάλα κατέπιεν. Ὡσπερ γὰρ τὸ σκότος τῆ τοῦ φωτὸς ἐπεισαγωγῆ ἐξαφανίζεται, οὕτως ἡ φθορὰ τῆ τῆς ζωῆς προσβολῆ ἀπελαύνεται, καὶ γίνεται πᾶσι ζωὴ, φθορὰ δὲ τῷ φθειραντι». Πρβλ. Μαξίμου Ὁμολογητοῦ, *Περὶ ὄρων διαστολῶν*, PG 91, 212 C: «Ζωὴ δὲ καὶ θάνατος ἔχουσι διαστολήν... Ἡ γὰρ θατέρου θέσις θατέρου γίνεται ἀφαίρεσις... Ἡ τοῦ ἐνὸς ὑπαρξίς τοῦ ἄλλου ἀνυπαρξία καθέστηκεν». Βλ. ἐπίσης Γρηγορίου Νύσσης, *Λόγος Κατηχητικὸς ὁ Μέγας*, PG 45, 48 D: «Οὐδὲν ἄλλο πρὸς τὸ φῶς ἢ τὴν ζωὴν τὴν ἀντιδιαίρεσιν ἔχει οἷον σκότος καὶ θάνατος».

express his Christology. The basic doctrine of Christology, for example the way of the union of human and divine nature in Christ, the fact that the union doesn't abolish the independence of each one of natures, the way that two energies and two wills in Christ coexist and the deification of human nature in Christ, are expressed with amazing und genius examples.

The examples that are used are structurally related with human's experience. They derive from his own environment and from images of nature. Despite the fact that an example cannot fully and accurately describe a dogma, is nevertheless used with great success. The reader will be the follower of Saint Jonh's Christology and will be directed in the deep of his own thought by reading his genius examples.